

ԳՅՈՒՂԱՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ԿԵՆՂԱՆԻՆԵՐԻ ԿԵՐԱԿՐՈՒՄ

Բովանդակություն

Աղյուսակների ցուցակ	9
Նկարների ցուցակ	17
Հապավումներ	18
1. Կերի անալիզ	25
1.1. Չոր նյութ	26
1.2. Հում մոխիր	26
1.3. Հում պրոտեին	28
1.4. Հում ճարպ	28
1.5. Հում քաղամթանյութ	28
1.6. Անագոտ մզվածքային նյութեր	29
2. Նյութերի մարսելիությունը եւ փոխանակությունը	30
2.1. Սննդարար նյութերի մարսելիությունը և ներծծումը	31
2.2. Պրոտեիններ և դրանց փոխանակությունը	34
2.2.1. Պրոտեինի մարսելիությունը և ներծծումը միախուց ստա- մոքսով կենդանիների մոտ	35
2.2.2. Պրոտեինի փոխանակությունը որոճողների մոտ	36
2.3. Ածխաջրեր և ածխաջրային փոխանակություն	39
2.4. Ճարպեր և ճարպային փոխանակություն	43
3. Կերի էներգետիկ սննդարարության գնահատման համակարգը	48
3.1. Էներգիայի փոխանակությունը կենդանիների մոտ	49
3.2. Կերի էներգետիկ սննդարարության գնահատման համա- կարգը Գերմանիայում	51
3.2.1. Կերի էներգետիկ սննդարարության գնահատումը մանր որոճողների և խոշոր եղջերավոր կենդանիների բոսան համար	51
3.2.2. Որոճողների կերի էներգետիկ սննդարարության գնա- հատումը (լակտացիայի շրջանում)	52
3.2.3. Խոզերի կերի էներգետիկ սննդարարության գնահա- տումը	54
3.2.4. Թռչունների կերի էներգետիկ սննդարարության գնահատումը	56
3.3. Կերի էներգետիկ սննդարարության գնահատման այլ հա- մակարգեր	57
3.3.1. Որոճողներ	57
3.3.1.1. Փոխանակային էներգիա	57

3.3.1.2. Վարսակային կերամիավոր (Oat feed unit = OFU)..... 57

3.3.2. Խոզեր 57

4. Սննդանյութերի պահանջը..... 58

4.1. Սննդանյութերի պահանջը կենսական ֆունկցիաների պահպանման համար 59

4.2. Սննդանյութերի պահանջը մթերատվության ապահովման համար..... 60

5. Լրացակեր..... 62

5.1. Կերային հակաբիոտիկներ..... 63

5.2. Նախաբիոտիկներ..... 64

5.3. Օրգանական թթուներ 65

5.4. Հակաօքսիդիչներ 65

5.5. Էնոլգատորներ 66

5.6. Կոկցիդիաստատիկներ..... 66

6. Կերի պահածոյացումը..... 69

6.1. Սիլոսի պատրաստումը..... 70

6.1.1. Սիլոսացման ժամանակ բույսերում ընթացող ֆիզիոլոգիական պրոցեսները..... 70

6.1.2. Նախադրյալներ կենսաբանական խմորման համար..... 70

6.1.3. Մանրէների քանակի փոփոխությունները սիլոսացման ընթացքում 75

6.1.4. Խմորում..... 76

6.1.5. Խմորման անցանկալի տիպերը..... 78

6.2. Կերի սիլոսացվելիությունը 81

6.3. Պահածոյացնող նյութերի օգտագործումը սիլոսացման դեպքում..... 86

6.4. Սիլոսային տարողություններ..... 89

6.5. Վերգետնյա սիլոսային տարողությունների ծածկումը..... 92

6.6. Սննդանյութերի կորուստները սիլոսացման ժամանակ..... 93

6.7. Հյութի անջատումը սիլոսացման ժամանակ..... 94

6.8. Լրացուցիչ սիլոսացում..... 96

6.9. Խոնավ հացահատիկի պահածոյացումը..... 97

7. Կաթնատու կովերի կերակրումը 102

7.1. Կենսապահպանման համար անհրաժեշտ էներգիայի և պրոտեինի պահանջը..... 103

7.2. Կաթի զոյացման համար անհրաժեշտ էներգիայի և պրոտեինի պահանջը..... 106

7.3. Էներգիայի և պրոտեինի պահանջը հղիության շրջանում 109

7.4. Կրան կովերի պահանջը հանքային նյութերի նկատմամբ..... 113

7.4.1. Մակրոտարրերի պահանջը..... 114

7.4.2. Միկրոտարրերի պահանջը..... 117

7.5. Կրան կովերի պահանջը վիտամինների նկատմամբ..... 119

7.6. Կերի սպառումը 121

7.7. Կրան կովերի կերաբաժինների կազմումը..... 125

7.8. Կաթը որպես կովերի՝ սննդանյութերով ապահովվածության չափանիշ..... 133

7.9. Կովերի պահանջը ջրի նկատմամբ..... 136

8. Հորթերի կերակրումը կաթնային շրջանում..... 138

8.1. Կերակրումը կյանքի առաջին շաբաթում..... 139

8.2. Հորթերի աճեցումը 12 շաբաթ կաթով կերակրելու ընթացքում..... 141

8.3. Հորթերին կաթից վաղ կտրելը 144

8.4. Հորթերի աճեցումը սերզատ կաթով..... 144

8.5. Կաթնային կերի թթվեցումը 146

8.6. Հորթերի աճեցումն ավտոմատ կաթնախմոցների կիրառմամբ..... 147

8.7. Հորթերի կերակրումը դրանց ձեռքբերման առաջին օրերին..... 148

8.8. Հորթերի մարսողության խանգարումն աճեցման ընթացքում..... 149

9. Տավարի նորոգման մատղաշի կերակրումը..... 153

10. Տավարի բտումը..... 158

10.1. Քաշածի բաղադրությունը աճեցման և բտման տարրեր փուլերում 159

10.2. Կերի սպառումը 161

10.3. Ցուլիկների բտումը 162

10.3.1. Սննդանյութերի պահանջը 162

10.3.1.1. Էներգիայի պահանջը 163

10.3.1.2. Պրոտեինի պահանջը..... 164

10.3.1.3. Հանքային նյութերի պահանջը..... 165

10.3.2. Տավարի բտման տեսակները 166

10.3.2.1. Բտումը կանաչ զանգվածով և սիլոսով..... 166

10.3.2.2. Բտումը եգիպտացորենի սիլոսով..... 170

10.3.2.3. Բտումը ճակնդեղի փրերից պատրաստված սիլոսով..... 172

10.3.2.4. Բտումը տակուցրով 173

10.3.2.5. Շարահերկ մշակաբույսերի օգտագործումը 174

10.4. Էզ հորթերի բտումը	174
10.5. Էզների բտումը	175
11. Խոզերի կերակրումը.....	177
11.1. Պրոտեինի որակի նշանակությունը խոզերի սնման համար.....	180
11.2. Մերուկների կերակրումը.....	182
11.2.1. Մերուկների պահանջը սննդանյութերի նկատմամբ	182
11.2.2. Մերուկների կերակրումը սերմնավորումից առաջ.....	189
11.2.3. Մերուկների կերակրումը հոլիոթյան շրջանում.....	189
11.2.4. Մերուկների նախապատրաստումը ծնին.....	193
11.2.5. Մերուկների կերակրումը ստնտու շրջանում	195
11.3. Խոճկորների կերակրումը	198
11.3.1. Կաթնակեր խոճկորների պահանջը էներգիայի և սննդանյութերի նկատմամբ	200
11.3.2. Խոճկորների կյանքի առաջին օրերին ձեռնարկվող միջոցառումները	203
11.3.3. Կաթնակեր խոճկորների պահվածքը	205
11.3.4. Կաթնակեր խոճկորների կերակրումը	206
11.3.5. Խոզի կաթի փոխարինիչները.....	211
11.3.6. Խոճկորներին մերունից կտրելը.....	212
11.3.7. Մերունից կտրած խոճկորների կերակրումը.....	215
11.3.8. Կերի բուֆերային տարողությունը	216
11.3.9. Օրգանական թրուների օգտագործումը մերունից կտրած խոճկորներին կերակրելու ժամանակ	218
11.4. Խոզերի մատղաշի բտումը.....	220
11.4.1. Բովող խոզերի պահանջը էներգիայի և սննդանյութերի նկատմամբ	221
11.4.2. Բովող խոզերի կերաբաժնի բաղադրությանը ներկայացվող պահանջները.....	224
11.4.3. Խոզերի բտումը հատիկային կերի օգտագործմամբ.....	227
11.4.4. Խոզերի բտումը հյութային կերով.....	232
11.4.5. Խոզերի բտումը կաթնային կերով.....	235
11.4.6. Խոզերի բտումը սպիրտային արտադրության նացորդներով	237
11.4.7. Խոզերի բտումը սննդի մնացորդներով.....	238
11.5. Խոզերի նորոգման մատղաշի կերակրումը.....	240
11.6. Խոզերի կերաբաժինների հատուկ բաղադրամասերը.....	243
11.6.1. Բուսական ճարպերի օգտագործումը.....	244
11.6.2. Է վիտամին	246
11.6.3. Ֆոսֆորի օգտագործումը.....	249

11.6.4. Կերային ֆոսֆատներ	251
11.6.5. Միկոտոքսինների պարունակությունը կերում.....	252
11.6.6. Հատիկային կերի եղջրացավ	255
11.7. Խոզերի պահվածքի պայմաններին ներկայացվող պահանջները.....	255
12. Թռչունների կերակրումը.....	261
12.1. Ածան հավերի կերակրումը	262
12.1.1. Կերային գործոնների ազդեցությունը ձվի բաղադրության վրա	263
12.1.2. Ածան հավերի պահանջը էներգիայի և սննդանյութերի նկատմամբ	265
12.1.2.1. Էներգիա	265
12.1.2.2. Պրոտեին	265
12.1.2.3. Հանքային նյութեր և վիտամիններ.....	265
12.1.3. Թռչունների կերակրման համակարգերը.....	270
12.1.3.1. Լիառացիոն համակցված կեր.....	270
12.1.3.2. Սեփական կերախառնուրդներ	271
12.1.4. Թռչունի ապահովումը խմելու ջրով	277
12.2. Ճտերի և վառեկների աճեցումը	278
12.2.1. Վառեկների և ածան հավերի պահվածքին ներկայացվող ընդհանուր պահանջները	279
12.2.2. Կերային հակաբիոտիկներ.....	281
12.3. Հավերի մատղաշի բտումը.....	281
12.3.1. Բրոյլերների մսեղիքի քիմիական կազմը	282
12.3.2. Բրոյլերային ճտերի պահանջը սննդանյութերի նկատմամբ	283
12.3.3. Կերի օգտագործումը.....	284
12.3.4. Ջրի օգտագործումը.....	285
12.3.5. Կոկցիդիոզներ.....	287
12.3.6. Բրոյլերների պահվածքը.....	289
13. Կերի որակի գնահատումը	291
13.1. Կերի պահպանումն ու փչացումը.....	292
13.2. Կերի որակի օրգանալեպտիկ գնահատումը	293
13.2.1. Կանաչ կերատեսակների դասակարգումը.....	294
13.2.2. Միլոսի դասակարգումը	304
13.2.2.1. Չոր նյութի պարունակության որոշումը.....	305
13.2.3. Միլոսի որակի օրգանալեպտիկ գնահատումը (Ա տարբերակ).....	308
13.2.4. Միլոսի որակի օրգանալեպտիկ գնահատումը (Բ տարբերակ).....	310

13.2.5. Խոտի որակի օրգանալեպտիկ գնահատումը 313
 13.2.6. Ծղոտի որակի օրգանալեպտիկ գնահատումը 315
 13.2.7. Հացահատիկի որակի օրգանալեպտիկ որոշումը..... 317
 13.2.8. Մանրացված, սորուն և հատիկավորված համակցված կերի որակի օրգանալեպտիկ գնահատումը 318
 13.3. Կերի որակի կրկնակի ստուգման ընդհանուր ցուցումներ 322

14. Կերաբաժինների հաշվարկ..... 324

14.1. Կթան կովերի կերաբաժնի կազմումը 325
 14.1.1. Էներգիայի և սննդանյութերի պահանջի որոշումը..... 325
 14.1.2. Հիմնական կերատեսակների սննդարարության գնահատումն ըստ չոր նյութի, էներգիայի, օգտագործվող հում պրոտեինի, հում թաղանթանյութի պարունակության և ազոտի կտրիչային հաշվեկշռի..... 326
 14.1.3. Կերաբաժնի կազմումը հացազգի կամաչի սիլոսի և խոտի հիման վրա..... 326
 14.1.4. Հիմնական կերաբաժնի անալիզ..... 329
 14.2. Բովող ցուլիկների կերաբաժնի կազմումը..... 331
 14.2.1. Էներգիայի և սննդանյութերի պահանջի որոշումը..... 331
 14.2.2. Առկա հիմնական կերատեսակների սննդարարության գնահատումն ըստ չոր նյութի, էներգիայի, հում պրոտեինի և հում թաղանթանյութի պարունակության 331
 14.2.3. Կերաբաժնի կազմումը խոտաբույսերի սիլոսի հիման վրա 331
 14.2.4. Կերաբաժնի անալիզ..... 333
 14.3. Բովող խոզերի կերաբաժնի կազմումը 333
 14.3.1 Ելակետային ցուցանիշները 333
 14.3.2. Կերատեսակների ընտրությունը..... 333
 14.3.3. Կերաբաժնի կազմումը գարու հիման վրա..... 334
 14.3.4. Կերաբաժնի անալիզ..... 335
 14.4. Հղի մերունների կերաբաժնի կազմումը 336
 14.4.1. Հղիության առաջին ամիսներին սննդանյութերի և էներգիայի պահանջը 336
 14.4.2. Կերաբաժնի կազմումը կերի ճակնդեղի հիման վրա 336
 14.4.3. Կերաբաժնի անալիզ..... 338

Հավելվածներ..... 339

Խոշոր եղջերավոր անասունների և ձիերի կերի սննդարարության աղյուսակ..... 340
 Խոզորի և թռչունների կերի սննդարարության աղյուսակ 368
 Կերի հանրային և ամիսնաթթվային սննդարարություն աղյուսակ 378

Աղյուսակների ցանկ

Աղյուսակ 1 Կտրիչում հում պրոտեինի ճեղքվողականությունը, %.....38
 Աղյուսակ 2 Միաշաքարները որպես կերի օլիգո- և բազմաշաքարների կիմք.....40
 Աղյուսակ 3 Կերի օլիգո- և բազմաշաքարները 40
 Աղյուսակ 4 Բուսական և կենդանական ճարպերի կարևոր կարբոնաթթուները.....44
 Աղյուսակ 5 Խոզերի համար ճակնդեղի մզուքում փոխանակայիններգիայի պարունակության հաշվարկ.....55
 Աղյուսակ 6 Օդի օպտիմալ ջերմաստճանը տարբեր տեսակի կենդանիների համար 60
 Աղյուսակ 7 Անասնաբուժական մեթոդներում էներգիայի պարունակությունը, կՋ/գ.....60
 Աղյուսակ 8 Գերմանիայում կիրառվող կերային հակաբիոտիկների չափաբանակը, մգ/կգ համակցված կերում (88 % չոր նյութի պարունակությամբ).....63
 Աղյուսակ 9 pH-ի կրիտիկական արժեքն ըստ սիլոսացվող զանգվածիչոր նյութի պարունակության 72
 Աղյուսակ 10 Կարնաթթվային բակտերիաների դասակարգումն ըստ ջերմաստիճանային օպտիմումի 72
 Աղյուսակ 11 Միլոսի որակն ըստ խմորման թթուների հարաբերակցության (ըստ Ֆլիզի) 74
 Աղյուսակ 12 pH-ի նիշի ցուցանիշները տարբեր մանրէների համար 80
 Աղյուսակ 13 Բորբոսասնկերի բնութագիրը 80
 Աղյուսակ 14 Կերի սիլոսացվելիությունը.....82
 Աղյուսակ 15 Սննդանյութերի պարունակությունը և կերի սիլոսացվելիությունը 82
 Աղյուսակ 16 Կարևորագույն կերային մշակաբույսերի բուժերային տարողությունը.....83
 Աղյուսակ 17 Առվույտի սենածի որակական ցուցանիշները.....84
 Աղյուսակ 18 Միլոսում թթուների պարունակությունը չոր նյութի տարբեր մակարդակների դեպքում.....85
 Աղյուսակ 19 Միլոսում շաքար պարունակող պահածոյացնող նյութերի հավելման նորմաները 87
 Աղյուսակ 20 Պահածոյացնող նյութերի հավելումների մոտավոր սխեմա.....89
 Աղյուսակ 21 Միլոսի չոր նյութի կոյուստներն ըստ տարողության տեսակի.....94
 Աղյուսակ 22 Միլոսահյութի քիմիական կազմը.....95